

Newman és az angyalok

“Több reális ismeretünk van az angyalokról, mint az állatokról.” Nem lenne érdemes fontolóra venni ezt az első tekintetre lapos megállapítást, ha nem John Henry Newman írta volna le és nem ő mondta volna el nem egy prédikációjában. A megállapítás tulajdonképpen dióhéjban foglalja össze “A láthatatlan világ” című beszédét, amelyet 1837-ben mint az Ox-ford-mozgalomnak szellemi és erkölcsi tekintetben a tetőponton álló vezetője mondott.¹ A beszéd kevesebb mint két évtizeddel előzi meg az egyetemmel kapcsolatos elgondolását: ez szerinte katolikus; illetőleg szándékát tekintve éppen azért egyetemes, mert összetéveszthetetlenül katolikus. Newman előadásaiban ezt a szándékot “egy nagyszerű értelem” kiváltságának nevezte, és ez a jelző jól alkalmazható az ő értelmének erejére és őszinteségére.²

Egy dolgot nyilvánvalóan nem lehet föltételezni Newmanról, amikor az angyalokra és az állatokra vonatkozó ismereteink mértékének különös összehasonlítását halljuk. Nem föltételezhetjük, hogy Newmannek nem volt tudomása arról a hatalmas ismeretanyagról, amely az állatokról rendelkezésre állt 1837-ben, nagyjából két évtizeddel Darwin A fajok eredete című - néhány órán belül elkelt - műve első kiadásának megjelenése előtt. Azt sem föltételezhetjük, hogy Newman szándékosan semmibe vette Buffon Histoire naturelle (Természettudományok) című so kötetes - nemcsak eredeti francia nyelvű, de angol fordításban is megjelent - az állatok birodalmára vonatkozó adatokkal teli művének számos kiadását. Az is nagyon valószínűtlen, hogy Newman nem hallott volna Cuvierről, aki szinte varázslatos módon, kis csontokból rekonstruálta nemcsak még élő, de már régen kihalt fajok egyedeinek teljes csontvázát.

A mondtak egyike sem föltételezhető olyan valakiről, akit az Oriel főként matematikai tudása alapján választott tagjává, és aki már néhány év óta lelkesen érdeklődött a természettudományok különféle ágai iránt.³ Meghökkenítő kijelentése - hogy ti. többet tudunk az angyalokról, mint az állatokról - tehát olyan kihívást jelent, amit érdemes megvizsgálni. Annál is inkább, mert ez a kijelentés egy olyan nem kevésbé meglepő megállapításának megdöbbentő háttéréül szolgált, amelynek még nagyobb realitást tulajdonított: “Tehát éppen annyira élünk a szellemek világában, mint amennyire az érzékelhető világban: kapcsolatban

1 A beszéd része Newman Parochial and Plain Sermons című műve negyedik kötetének (200-213. oldal), amely 1838-ban jelent meg először, és később többször újra nyomták. Az utalások Longmans, Green and Co kiadására (London, 1899) vonatkoznak. Newman megállapítását illetően lásd a 205-206. oldalt.

2 The Idea of a University (8. kiadás; London: Longmans, Green and Co., 1888), 461. o. Newman ezt a jelzőt szerényen az igazi egyetem tömör jellemzésére használta.

3 Lásd ennek a könyvnek Newmanról és a tudományról szóló 11. fejezetét.

vagyunk vele, részt veszünk benne, bár nem vagyunk annak tudatában, hogy így teszünk”.⁴

Newman 1837-ben teológiai fejlődésének döntő szakaszába érkezett. Az ezt követő három évben próbálta meg kidolgozni a Via media-t (középutat) a római vallás és a protestantizmus között. Ez a gondolat adta a traktariánus mozgalom (vagy Oxford-mozgalom) teológiai alapkövét; ennek ő 1833 óta élenjáró harcosa volt. Newman 1840-re már kezdte gyanítani, hogy a Via media csak papíron létezik, és csak egy változata annak az egyéni véleménynek, amely állandóan arra csábít, hogy a természetfölöttit a természetesnek valamilyen változatává kisebbítsük.

Newman azoknak a traktariánusoknak a kedvéért, akik nem követték őt a katolikus egyházba, 1850-ben tizenkét előadásban fejtette ki, hogy az Oxford-mozgalom fő indoka a természetfölötti iránti érzék helyreállítása volt, és semmi más. Ezek az előadások, amelyeket ő Anglican Difficulties (Anglikán nehézségek) címen szeretett nevezni, Newmannak igaz prófétai művei minden időre. Prófétai erőben fölülmúlják azt, amit az Egyház prófétai hivataláról a Via media gondolatának kidolgozása során mondott.

A könyv különösen prófétainak tűnik, látva annak a logikának megnyilvánulását, amely arra kényszeríti az anglikán egyházat, hogy egyre nyilvánvalóbban lemondjon a természetfölöttiről. A nők pappá szentelése az anglikán egyházban most a maga teljességében mutatja be a Newman által éppen az Anglican Difficulties elején “színlelt katolicizmusnak” nevezett szánsalmas sajátságot. A naturalizmusnak ilyen logikája ezzel a fölszenteléssel átermészetfölötti dicsfényt adott a feminizmusnak, nemrég pedig arra sarkallta a yorki érseket, hogy “a lélek biológiájáról” beszéljen,⁵ és annak a halál utáni életét az Isten gondolatában folytatódó létté csökkentse. Őkegyelmessége óvatosan körüljárta a kérdést, hogy vajon az Isten által teremtett lélek szigorúan szellemi-e, vagy csupán a testi folyamatok megnyilvánulása. Ugyanígy nem vett tudomást arról sem, hogy ugyanez a teológiai köpenybe burkolt naturalisztikus érvelés - “a személy folyamatossága Istennek teremtményei iránti hűségében gyökerezik” - nem csökkentené-e az angyaloknak nevezett tiszta szellemeket csupán az Isten gondolatában létező lényekké.

Mindez az anglikán Newmant mélyen megrázta volna. Számára az elhunytak lelke éppen olyan reális volt, mint az angyalok, közöttük minden léleknek az őrangyalai, akár a testben van még a lélek, akár eltávozott már belőle. A Bibliára figyelve ezt mondta beszédében: “Egy keresztény sem olyan kicsiny, hogy ne lenne angyala, aki vigyáz rá”. A Bibliára figyelve úgy beszélt az angyalokról mint “munkatársainkról”.⁶ A Bibliára figyelve biztonsággal beszélt az angyalok természetéről, rendeltetéséről, feladatáról, bármennyire is titokzatos az a mi számunkra. De nem kevésbé csodálatos, tette hozzá, hogy az “annyira különböző természetű, olyan különös és

4 Parochial and Plain Sermons, vol. 4, p. 205.

5 Lásd The Times (London), Nov. 8, 1994, p. 4.

6 “The Invisible World”, p. 204.

vad megjelenésű állatok meghatározható cél nélkül élnek a földön”.⁷ Newman nyilvánvalóan nem akart vitát kezdeni Buffonnal, Cuvier-vel vagy a tizennyolcadik században és a tizenkilencedik század elején élt bármelyik természettudóssal. Csupán azt akarta észbe vésni, hogy az állatokra vonatkozó hatalmas ismeretanyag teljes tudatlanságban hagy minket a velük kapcsolatos valóban fontos kérdések tekintetében, míg az angyalokra vonatkozó hasonló kérdésekben világos feleletet ad a kinyilatkoztatás.

Azután versről-versre idézett Szent Pál és Szent Péter leveleiből, hogy kimutassa: az igazi keresztény élet angyalok jelenlétében folyik. Leleplezte azoknak az embereknek a hiúságát, akik uralkodnak másokon és a földön, pedig ennek a földnek valójában “rajtuk kívül más urai is vannak, és nagyobb küzdelmek mennek itt végbe, mint amit ők képesek lennének fölfogni. Ebben részt vesznek Krisztus kicsinyei, akiket [a másokon uralkodók] megvetnek, és Krisztus angyalai, akikben nem hisznek; pedig végül azok lesznek birtokosai a földnek, illetőleg majd láthatóvá válnak”.⁸

Newman azután az angyaltan részbe beiktatta az ember kötelességét, hogy törődjék a természettel (ma úgy mondanánk, hogy a környezettel). Tavasz volt, amikor a “láthatatlan világról” prédikált. Az alvó természet rügyfakadása nem önmagában volt téma számára, bár egy mai ökológus sem tudna nála gyengédebben beszélni olyan kicsiségről, mint amilyen egy virágszirom. A természet elmaradhatatlan megifjulásában látta a biztosítékát annak, hogy az az idők végén átalakul majd olyan világgá, amely most rejtve van az ember fizikai szeme elől, a hit szemével azonban látja. “A szentek és az angyalok világa dicsőséges világ, Isten palotája, a seregek Urának hegye, a mennyei Jeruzsálem, Istennek és Krisztusnak a trónja”.⁹

Kész volt kiállani egy olyan világ víziója mellett, amely telve van angyalokkal, és amelyet az angyalok kormányoznak. Az összes moderneknek - akik annak a gondolatnak ígézetében élnek, hogy a természet semmi másnak sem engedelmeskedik, csupán törvényeknek - a hideg futkosna a hátukon, hallva Newmannek 1834-ben, Szent Mihály ünnepén mondott prédikációját. Bármilyen szigorú bírálatot is érdemel néhány sötét korszak azért, mert túl sok mindent tulajdonított az angyaloknak, de mégsem volt túlzás - jelentette ki Newman -, hogy az angyaloknak tulajdonították a világnak minden - helyi és kozmikus - mozgását. “Az ezzel éppen ellenkező felfogás a bűne a ‘művelt’ korszakoknak, amilyen a miénk is; lassanként teljesen leírják őket [az angyalokat] vagy nem is beszélnek róluk; a körülöttünk látható világot nem az ő tevékenységüknek tulajdonítják, hanem bizonyos feltételezett természeti törvényeknek. Szerintem ez könnyen lehet a mi bűnünk is, annál inkább, minél jobban belemerülünk a világ tanulmányozásába”. És kiemelte “a kémiát, a geológiát és hasonlókat”, amelyek “azzal fenyegetnek, hogy megmaradunk a látható dolgoknál, megfélelkezünk a láthatatlanokról, és nem is veszünk róluk tudomást”.¹⁰

7 Ibid., p. 206.

8 Ibid., p. 208.

9 Ibid., p. 210.

Newman nyilvánvalóan nem olyasvalaki volt, aki hajlamos mosolyogni Ptolemaiosz asztronómiájának középkori keresztény változatán, amely szerint az égitestek mozgása angyali erőkre van bízva. Kimondhatatlanul örült volna, ha tudta volna, mit hoznak majd napvilágra kb. egy évtizeddel halála után. Annak a tudomány történetében korszakalkotó pillanatnak minden következményére gondolok, amikor Buridan 1350 körül posztulátumként állította fel az égitestek tehetetlenségi mozgását. Buridan ugyanis nem volt Voltaire előfutára, nem hirdette, hogy az anyagi világ óraszerkezet módjára jár, amelyet egyszer fölhúztak, azután magára hagyták, hogy járjon. Buridan a világnak mint óraszerkezetnek a képét becsben tartva félreérthetetlenül fölhívta a figyelmet arra, hogy az egyszer megteremtett testeket csak isteni erő tartja életben, amit a teológusok már hosszú ideje a világ fenntartásának neveznek, és ez különbözik a teremtetéstől. Buridan a mozgató értelmet (az angyalokat) mellőzve megkülönböztette a fizikát a metafizikától és a teológiától, ami az egyedüli módja annak, hogy megvédjük az angyalok tevékenységét a fizikai világban, azt a tevékenységet, amelyben ő éppen annyira hitt, mint Newman.

Ez a megkülönböztetés támasztja alá Newman álláspontját, amikor a Szent Mihályról és seregeiről mondott beszédében látszólag lebecsülte a tudományt. Nagyon világos megjegyzést tett a tudomány törvényeinek korlátairól. Jók arra, hogy megmondják a jelenségek jövőbeli lefolyását, rengeteg gyakorlati hasznuk van, de semmit sem tudnak mondani arról, hogy mik is a fizikai dolgok és folyamatok, és egyáltalában miért maradnak fenn. A világot nemcsak meg kellett teremteni, de ugyanúgy fenn is kell tartani és mozgásban kell tartani. Ezt az utóbbi munkát Isten az ő angyalaira bízta, nyilatkozott erről Newman: "Minden fuvallat, minden fénycsóva és hősugár, minden szép kilátás olyan, mint az ő ruhájuk széle, mint azok palástjának lebegése, akik szemtől szembe látják Istent a mennyben". Newman annyira komolyan vette ezt a dolgot, hogy megkérdezte, vajon nem volna-e "éppen annyira filozofikus ... a természetes világ mozgása tekintetében rájuk [az angyalokra] utalni, mint megpróbálni ezt a mozgást bizonyos tudományos elméletekkel magyarázni".¹¹

Ismételten megerősítette a tudományos módszerek nagy hasznát, de csak szigorú korlátok között. Tudta, hogy a tudomány törvényei nem magyaráznak. A törvények csak adatokat koordinálnak. Hajlamos lehet valaki arra, hogy a tudományos törvényeknek ezeken a korlátokon túl is fontosságot tulajdonítson. Ez azonban - Newman szerint - azzal a kockázattal jár, hogy "szegény féreggé és nyomorúságos bűnössé válik, nem csupán azért, mert a természetet teszi Isten helyébe, de azért is, mert semmibe veszi az Ő sok ezer és sok tízezer láthatatlan szolgájának tevékenységét". A természetről folytatott tudományos beszélgetés legyen vallásos beszélgetés "mintegy Isten szolgáinak füle hallatára, olyan szerénységgel, amelyent mindig érzünk, ha saját halandó fajunk tanult és bölcs egyedei előtt beszélünk - szellemi ismeretek terén és erkölcsi képességek tekintetében szerény kezdőként".¹²

10 "A természet erői", Parochial and Plain Sermons, vol. 2, p. 359.

11 Ibid., p. 362.

12 Ibid., p. 365.

Newman szemében a természettel szemben való durva, goromba viselkedés - akár egyetlen virágsziromnak fölösleges leszakítása is - az angyalok öltöztetésével teszi ugyanazt, amit embertársunk ruhaszegélyének letépése jelent. Előrelátva a vádat, hogy ez szörnyűséges túlzásnak tűnhet, megkérdezte, hogy vajon a Szentírás fölöslegesen beszél-e az angyalokról, vagy pedig van-e ezzel valami nagyon is gyakorlati célja. És bár még tizenkét évvel volt a katolikus egyházba térése előtt, ösztönös katolicizmusából föltárt valamit, amikor elutasította azt a tipikusan protestáns elvet, hogy el kell vetni az olyan gyakorlatot, amit túlzásba lehet vinni. "Egy dologgal való visszaélés nem teszi fölöslegessé annak használatát." Ezt "Egyházunk alapelvének" nevezve¹³ katolikusként beszélt - bár ő maga még nem tudott erről -, olyan katolikusként, aki elhatározta, hogy nem követi a protestánsok hibáját: nem dobja ki a gyereket a fürdővízzel együtt, bármennyire is piszkos az a víz, vagy csupán azért, mert azt képzei, hogy ilyen.

Az angyalok tiszteletét mindennapi életünkben gyakorolni kell, "különb a róluk való elmélkedés csupán érzelem lesz és a képzelődésnek egyfajta luxusa". Olyan anglyaltant kívánt, amely több puszta frázisoknál, bármennyire is szárnyalóak azok. Vagy ahogyan beszédének legvégén mondotta: "Sok ember tud róluk [az angyalokról] szépen írni és beszélni, azonban nagyszerű szavaik ellenére sem jobbak és nincsenek közelebb az mennyhez".¹⁴

Az úgy nevezett új katolikus teológiában sok olyan eszmefuttatást találunk az angyalokról, amely teológiailag egyáltalában nem szép, bármilyen tetszetős is retorikailag. Egyik legújabb példa erre a The New Dictionary of Catholic Spirituality-ben (A katolikus spiritualitás új szótára)¹⁵ megjelent "Angyalok" című cikk. Ennek tézise éppen az ellenkezője Newman fellebbezhetetlen értékű elvének, hogy ti. "egy dologgal való visszaélés nem teszi fölöslegessé a dolog használatát", nem is beszélve arról, hogy a cikk célzatosan eltúlozza a visszaélés mértékét.

Newman már jó előre hiteltelenné tette a cikknek azt a további kijelentését, hogy az egyházatyák anglyaltana túlnyomó részben bibliai beszédmódba oltott újplatonizmus. Az alexandriai iskola teológusai voltak - Atanázsal az élükön - Newman legfőbb mesterei a teológiában, és ebben az iskolában éppen elég platonizmus volt még jóval azelőtt, hogy az ultra-platonista Pseudo-Dionüziusz előjött volna ezoterikus angyal-kórusaival. Ők tanították meg Newmant az angyaloknak a Bibliát figyelembe vevő realisztikus szemléletére, amint ezt ő maga az Apologiában megállapította. Tőlük tanulta meg, hogy ne csak úgy tisztelje az angyalokat, mint "a Teremtő követéit a zsidóknak és a keresztényeknek küldött üzeneteinek átadására, ahogyan a Szentírásban találkozunk velük, de úgy is, mint a látható világ működésén munkálkodó lényeket". Azután utalt az 1832-ben Szent Mihályról mondott beszédére.¹⁶

13 Ibid.

14 Ibid., p. 367.

15 Kiadta M. Downey (Collegeville, MN.; The Liturgical Press, 1993), pp. 38-41.

16 Apologia pro vita sua, ch. 2.

Newmant a valódi krisztusi angyaltan iránti meggyőződéses tisztelete arra készítette, hogy legalább röviden utaljon Krisztusnak a kicsinyeket megbotránkoztatókhoz szóló szigorú figyelmeztetésére és arra, hogy a kicsinyek angyalai az égben szüntelenül látják a mennyei Atya arcát (Mt 18,10). A The New Dictionary-nek ebben a cikkében - amelynek szerzője, úgy tűnik, vissza akarja állítani Krisztus közbenjárásának központi jellegét - azonban nincs utalás arra a tucatnyi esetre, amikor az Újszövetségben a mi Urunk közbenjárását angyalok közvetítik, fogantatásától föltámadásáig és azon túl is. Még kevésbé ajánlja a cikk, hogy egy jó keresztény kérje az angyaloknak és főképpen saját őrangyalának közbenjárását

Newman a The Dream of Gerontius-ban (Gerontius álma) írja le, hogy milyen közbenjárást kért ő a legkitartóbban őrangyalától. Gerontius lelke ugyanis az ő saját lelke, amit őrangyala az ördögök üvöltő karán keresztül visz Isten trónja elé. A legmodernebbekre természetesen ennek a költeménynek csak az esztétikai szépsége hat, amit Elgar zenéje még fokoz. Legtöbb ember számára idegen a műnek életteli, konkrét teológiai mondanivalója, ők a yorki érseket hallják örömmel, aki kijelentette, hogy "a poklot manapság már nem kell komoly lehetőségnek tekinteni".¹⁷ Newman azt mondaná, hogy a pokol, a mennyország, az angyalok meg az ördögök a természetfölötti valóság területén egyetlen láthatatlan egységet alkotnak.

És ezt állította Newman 1860 szeptemberének négy egymást követő vasárnapján az angyalokról mondott beszéd sorozatában is. Ezek a beszédek csak vázlatosan vannak meg,¹⁸ de teljesen nyilvánvalóvá teszik a folytonosságot az anglikán Newmannek az angyalok és ördögök természetfölötti világa felé forduló figyelme és aközött a határozottság között, a-mellyel katolikusként beszélt erről a realitásról. A negyedik beszéd az őrangyalokról szól, nemcsak az egyes lelkek őrangyalairól, de ugyanúgy az összes égitestekéről is. Ennek a beszédnek a vázlata utal az 1832-ben Szent Mihályról és mennyei seregeiről mondott prédikációjára.

Az első beszédben röviden újra elmondja azt a véleményét, hogy sokkal többet tudunk az angyalokról, mint az állatokról és lényegében az egész fizikai világról. Newman előbb fölvázolja az angyalok tudásának csodálatos voltát - "az ő tudásuk a legátfogóbb ..., míg a legnagyobb filozófusok is csak nagy-nagy fáradsággal szereznek csekély tudást" -, majd levonja a következtetést: "Sok csodálatos dolog van a világon, de egyetlen angyal mindennél csodálatosabb. Ha egy teremtmény ilyen csodálatos, milyen akkor a Teremtő?"

Newmant azonban most is sokkal jobban érdekelte az egyes emberek sorsa, mint a kultúra sorsa vagy az emberiség fejlődése. Ugyanis csak az egyes embereket lehet megmenteni az örök életre. A "nagyszerű értelem" nyugodtan állapította meg Idea of a University című művében, hogy "fiziológiai és erkölcsfilozófiai területen az emberi faj fejlődése és tökéletesedése csak álom, mert ennek ellentmond a kinyilatkoztatás, bármennyire állítják is a fejlődés nyilvánvalóságát a tudományos kutatók".¹⁹ A beszédvázlatok kiadói ezt a szakaszt idézve hozzátesszik: "Más szavakkal az ember történelme ezen a bolygón az Antikrisztussal és a

¹⁷ The Times (London), November 8, 1994, p. 4.

¹⁸ Sermon Notes of John Henry Cardinal Newman, 1849-1878, edited by the Fathers of the Oratory (London: Longmans, Green and Co., 1913), pp. 160-167.

gonoszság győzelmével fog végződni.”²⁰

A kommentár jogosult, ha Newmannek az angyalokról való gondolatait és beszédjéhez fűzött megjegyzéseit vesszük figyelembe. Ebben az előadásvázlatban ugyanis az őrangyalokról is szól, akikre Júdás is rá volt bízva, és maga az Antikrisztus is rá van bízva. Newman újra következetes. Az, aki a következetességet a szentek fémjelzésére adta, itt is felvillantotta a szentet Newmanben.

A szent Newman - teljesen szent teológiájában általában és angyaltanában különösen - nagy akadályt rak a teológiai és spirituális liberalizmus kamionjának útjába. Ennek a kamionnak különböző vezetői (és az utóbbi időben már vezetőnői is) szívesen élnek a fortéllal, hogy Newmant kisajátítsák maguknak. Úgy tüntetik fel Newmant, mint a II. Vatikáni Zsinat vezető szellemét, de ezzel nagyon gyakran a saját III. - ha nem IV. - Vatikáni Zsinatukra gondolnak.

Az elmondottakra tekintettel könnyen elképzelhető, hogyan reagált volna Newman arra a legtöbbször figyelmen kívül hagyott tényre, hogy a II. Vatikáni Zsinat gazdag anyagában egyetlenegy szakasz sem tartja érdemesnek, hogy megemlítsen az angyalokat: az őrangyalokat vagy más angyalokat. Ezzel összhangban - talán furcsa következetességgel - a pokolra és az ördögökre sincs semmiféle utalás.

Fel kell idéznünk Ratzinger bíborosnak kétségkívül nagyon őszinte védekezését a Messori-riportban, hogy ti. a zsinati atyák úgy érezték, hogy ezek és az ehhez hasonló fogalmak már jól bevésődtek a hívők agyába, ezért nem szükséges őket újra hangsúlyozni. A mentegetőzés tíz évvel ezelőtt hangzott el, amikor már teljesen világos volt, hogy az új oktató füzeteken felnevelt fiatalabb katolikusok agyába alig vésődött be valami. A füzetek szerkesztői nagyon gyakran még a “katekizmus” szót is kerülik, viszont buzgón támogatják a színes krétákat árusító boltokat, hogy a gyerkőcök saját képzeletükből “színezhessék ki” a bibliai történeteket.

Alapvető hitkérdéseknek a katekétikai oktatásból való szándékos - kihagyása tátongó üregeket teremtett a katolikus öntudatban. Nagyon-nagyon sok katolikus - különösen a fejlett világban - szánszalmasan keveset tud az angyalokról. Van néhány újabb tanulmány az angyalokról, amelyeknek szerzőire teljességgel alkalmazhatók Newmannek már idézett szavai: “sokan tudnak róluk [az angyalokról] szépen írni és beszélni, azonban nagyszerű szavaik ellenére sem jobbak és nincsenek közelebb a mennyhez”. A szép stílus és az újszerű megközelítés ugyanis nagyon gyakran elválaszthatatlanul együtt jár a teológiai göggel, amely túl sok piszkos fürdővizet lát a hagyomány kezéből kikerült gyermek körül, és az ilyen szerzők vonakodnak meglátni itt a nagybetűvel írt Hagymányt.

Az így megteremtett spirituális sivatagot nem fogja önműködően életre kelteni az Új Katekizmus kiadása. A természetfölötti valóságnak abban található nyílt támogatása máris célpontja a liberálisok újramagyarázásának. Ez újabb bizonyíték arra, hogy a liberalizmust a

19 The Idea of a University, p. 273.

20 Sermon Notes, p. 341.

természetfölötti iránt megnyilvánuló mélyreható intolerancia fémjelzi. A teológiai liberalizmus szószólói megpróbálják kitörölni a katolikus memóriából mindazt, ami az igazán reális, természetfölötti világot konkrétan visszahozza a gondolkodásba. Az amerikai és európai szemináriumokban az utolsó harminc évben végzetek közül nagyon kevesen szokták elmondani azt az imádságot, ami fél évszázaddal korábbi elődeiknek ajkáról még elhangzott (még hozzá latinul): „Istennek angyala, aki őrzöm vagy, égi kegyességeddel világosíts meg engem, pártfogolj engem, őrizd, vezess és kormányozz engem”.

Pedig ez a rövid imádság egészségesebb teológiát tartalmaz és közvetít, mint az angyalokkal foglalkozó „teológiai kutatások”, amelyeket részben Immanuel Kant írásai ihlettek. Kant egyszer így írt magáról: „Arkangyal vagyok!”, és még ennél is tovább ment, mert megállapította: „Isten vagyok!”²¹ Az ilyen önfelmagasztalásnak az őstípusa nem más, mint Lucifer. Ha az úgynevezett új teológia jelentős részét határozottan jellemző gőgnek, önelégültségnek és naturalizmusnak forrását keressük, csupán arra a tájra kell néznünk, ahol még tenyésznek aquikantiánusok. Ők terméketlen leszármazottai az Aquinói és Kant között - a „felvilágosult” teológiai fakultások ügyeskedésével összehozott - kényszerházasságnak.

Az aquikantiánusok túlárado örömmel fogadták, hogy az új liturgia bevezetésének első lépéseként a mise végén elhagyták Szent Mihály segítségül hívását. Persze csaknem tizenkilenc századon át nem azzal fejezték be a misét, hogy kérték Szent Mihály pártfogását a Sátán gonoszsága és cselvetései ellen. De a természetfölötti ország, az egyház, sohasem volt és sohasem lesz megkímélve a Gonosz támadásaitól. És az egyház sohasem fog tudni sikerrel ellenállni a Gonosz hordáinak és minden ravaszságának az égi seregek segítsége nélkül.

A Gonosz tudja, hogy páratlan ravaszsággal miképpen töltse be a valódi javak helyét hamisítványokkal. Az angyalok jelenlegi divatja egyik szimptómája az ilyen áruló tevékenységnek. Valóban óriási hiba lenne, ha ebben a mániában túl könnyen az igazi természetfölötti utáni vágyakozást látnánk. Maritain megjegyzését röviden idézve: az igazi természetfölöttinek az angyalok a klasszikus próbakövei. A mániát azonban nem fogják gyógyítani és a vágyakozást nem fogják kielégíteni azok a teológusok, akik liberális módon csak vállukat vonogatják, amikor a természetfölöttinek nevezett fölbecsülhetetlen értékű „árucikk” átadásáról van szó. Így cselekedve placebóval kívánják kezelni a bajt.

A gyógykezelés nagyrészt magától adódna, ha őszintén figyelnénk Newmannek kijelentésére, hogy ti. az angyalok birodalma a hit fényében sokkal realitásabban tűnik elő a ho-mályból, mint a minket körülvevő egész flóra és fauna. Newman világos észrevételére annál is inkább szükség van, mivel a teológia vesszőparipájává vált azt hinni, hogy a környezet megmentésével saját lelkünket is meg fogjuk menteni, Lehetséges, hogy az angyalok, akiket Newman a hit szemével mindenütt meglátott, és akiknek kötelességük Isten dicsőségét zengeni, nemcsak a lelkeket

²¹ Az idézetek helyére és a részletekre vonatkozóan lásd Gifford-előadásaimat, *The Road of Science and the Ways to God* (Chicago: University of Chicago Press, 1978), pp. 125, 381, és *Angels, Apes and Men* című művemet (La Salle, IL.: Sherwood Sugden; 1983); pp. 30-34.

síratják, de a természetet is. Ma pedig Newman - katolikus társainak szóló egyik kihívásaként - erősen állítaná, hogyha az angyalok sírnak, akkor mindenekeelőtt azt a számtalan lelket síratják, akiket az egyháznak mai, már régóta nem látott válsága magával sodort.

Jáki Szaniszló OSB (1924) Templeton-díjas tudós. Teológiából Rómában, fizikából New Yorkban doktorált. A hatvanas évek óta a Seton Hall Katolikus Egyetem (New Jersey) tanára. A Pápai Tudományos Akadémia tagja.

